

Cincér

A RÉTISAS BIRODALMA a Duna árterei

tartalom

LÁTOGASSON EL...
...a Hiúz Házba

PROGRAMAJÁNLÓ

INTERJÚ
Szelényi Balázs
rétisas koordinátorral

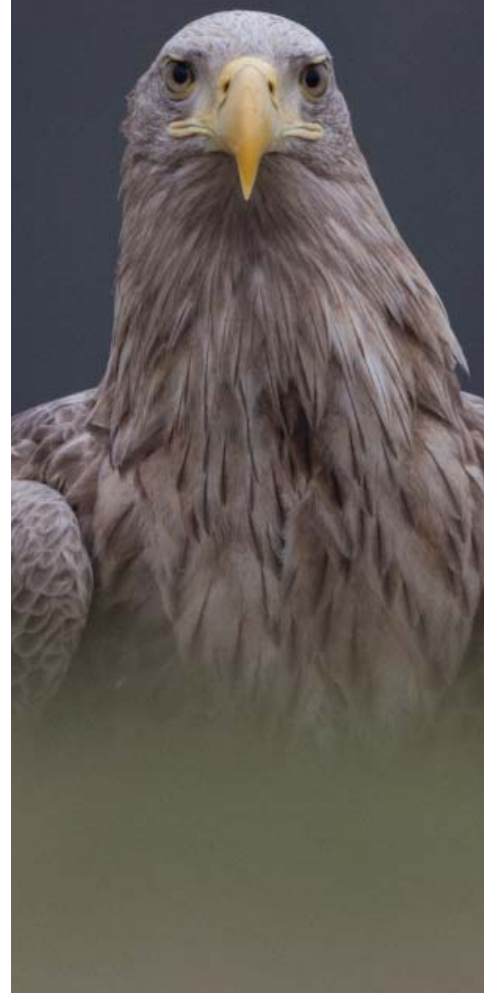
AKTUÁLIS
A Duna ártereiinek védelme

SAS-HEGY BARÁT
KERTEK

CINCÉR KÁZMÉR
rejtvény

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató
Budapest, 2016

Szerkesztő: Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: Rétisas – Csonka Péter
További fotók készítői: Árvay Márton, Baranyai Zsolt,
Csonka Péter, dr. Hegyi Zoltán, Novák Adrián,
Paulovics Péter, Peregovits László, Selmeczi
Kovács Ádám, Sevcsik András, DINPI Archívum
Illusztráció: Bernáth Márta

Kiadvány- és rejtvényt szerkesztés: Kiss Maja
Nyomdai kivitelezés: Köménymag Kft.

A lapszám megjelenését „Duna LIFE - A Duna ártéri
élőhelyeinek helyreállítása és kezelése” című
(LIFE14 NAT/SK/00130) LIFE+ program támogatta.

Ingyenes terjesztésű kiadvány, mely környezetbarát,
újrahasznosított papírra készült.

...A HIÚZ HÁZBA

Hazánk egyik legnagyobb összefüggő erdőterülete a Börzsöny. A hegységben futó számtalan túraútvonalat minden évben kirándulók tízezrei barangolják be. Ám ahhoz, hogy igazán magunkénak érezhessük ezt a változatos és izgalmas világot, mindenképpen meg kell ismernünk azt. Az utóbbi években az „ökoturisták” körében megnőtt az igény a kirándulóhelyek élővilágának és életlen környezetének alaposabb megismerésére, amit az egyre színvonalasabb látogatóközpontok igyekeznek kielégíteni. Egy tartalmas börzsönyi túra ideális kiindulási helye lehet a királyréti Hiúz Ház, mely látogatóközpontként, erdei iskolaként és szálláshelyként várja a látogatókat a Magas-Börzsöny kapujában.

A Hiúz Házban többágyas szobák, oktatóterem, ajándékbolt és egy interaktív kiállítás is található. Az épület és környezete az utóbbi években számos új, szórakoztató és oktatási célokat szolgáló elemmel bővült.

A kert egyik újdonsága a mYnest detektívüveges madárléső kuckó. A lesben elbújva a gyerekek észrevétlenül nézhetik, fotózhatják a közeli etetőn vígan lakmározó madarakat.

A látogatóközpontba belépve egy speciális monitoron válogathatunk több kameracsapda felvételei közül. Költési időszakban egy madárodúba leshetünk, azon túl a madáretetőnk látogatóit tanulmányozhatjuk. Egy különleges kamerának hála, a bányalakó denevérek életét is nyomon követhetjük, vagy végigbongészhetjük a Hiúz Ház udvarában üzemelő kameracsapda felvételeit.

Interaktív kiállításunk is több játékkal bővült. A padlóterképen felépíthetjük a Börzsönyt egy háromdimenziós kirakóval, a rovarvilágot bemutató falnál pedig néhány rovartestrész felnagyított makettjét vehetjük kézbe.

A házban figyelhetünk egy fura, üvegfalú ládára a falon, melyben izgó-mozgó kis lények alakítják át a különféle hulladékokat. Az alsó szinten, a sötétben komposzt folyamatok zajlanak, giliszták és ászkák közreműködésével. Az „emeleten” a lisztbogár lárvái polisztirolt alakítanak szerves anyaggá.

Az utóbbi évtizedekben jelentős számban költöztek be denevérek panelépületek homlokzati réseibe. A külső hőszigetelési munkák során azonban elfedik ezeket a búvóhelyeket. A szálláshelyüket vesztett denevéreknek átmenetileg mesterséges odúkkal, vagy akár több ezer denevér befogadására alkalmas denevérházakkal próbálunk segíteni. Ez utóbbiak közé tartozik a ház mellett látható, haranglábhoz hasonló denevértorony.

A Hiúz Ház egész télen várja vendégeit hétvégi túrákra, családi programokra! Aktuális programjainkról tájékozódjon honlapunkon: www.dunaiopoly.hu

Elérhetőségek

+36 27 585 625

+36 30 238 0063

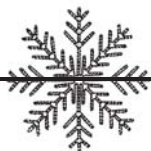
kiralyret@dinpig.hu

sevcsik.andras@dinpig.hu

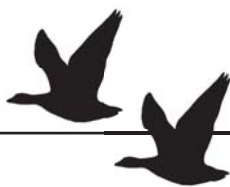
Keressenek minket

Facebookon is!

Január

Február

Január - Február (hófüggő program), Királyrét

Hiúznyom-keresés a Börzsönyben

Idén is kísérletet teszünk a Börzsönyi nagymacska nyomainak felkutatására Darányi László természetvédelmi őr, hiúz-kutató segítségével. ☼ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Sevcsik András +36 30 238 0063, sevcsik.andras@dinpig.hu

Január 14., szombat 9.00-12.00, Dinnyés

Ragadozómadarak a Dinnyési-fertőn

Túránk során ragadozó madarakat azonosítunk, kevés hó esetén könnyű sétára számíthatunk a Dinnyési-fertő partján.

☼ 1500 és 750 Ft/fő ☛ Fenyvesi László, +36 30 663 4630

Január 21., szombat 11.00-13.00, 14.00-16.00, Királyrét

Családi nap Királyréten – Tél az erdőben

Madármegfigyelés és rövid terepi séta után mikroszkóppal merülünk el az aprók világában. Előzetes bejelentkezés szükséges!

☼ 2000 Ft/család (amely a kiállítás belépődíját is tartalmazza)

☛ Takáts Margit, +36 27 585 625, kiralyret@dinpig.hu

Január 21., szombat 9.00-12.00, Pilisszentiván

Madárgyűrűzés a Jági-tónál

Kihelyezett madáretetőknél egymást követik sorban a madarak. Tartsanak velünk! ☼ 1000, 600 és 400 Ft/fő

☛ Becsei Katalin, +36 30 511 1802, szenasok@dinpig.hu

Január 28., szombat 16.30-20.30, Vértes

Égi fények a Vértesben

Csillagász szakember segít megismerkedni a főbb csillagképekkel.

Kis szerencsével a bolygóközi porról visszaverődő napfényben, az állatövi fényben is gyönyörködhetünk. ☼ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Klébert Antal, +36 70 330 3854

Január 28., szombat 9.00-12.00, Királyrét

Madárgyűrűzés Királyréten

Ezen a délelőttön lehetőséget kínálunk különböző madárfajok gyűrűzésére és kézbeli tanulmányozására. ☼ 1000, 600 és 400 Ft/fő

☛ Sevcsik András +36 30 238 0063, sevcsik.andras@dinpig.hu

Január 28., szombat 9.00-15.00, Tápióság

Barangolás a Tápió-vidék löszölgyeiben

Túra és távcsöves madármegfigyelés a Tápió-vidék vizes élőhelyein.

☼ 2000 és 1000 Ft/fő

☛ Vidra Tamás, +36 30 663 4650, tapio@dinpig.hu

Február 4., szombat (kihúzás: 7-9 óra között, behúzás: 15 óra után), Tata

Vadlúdles a tatai Öreg-tavon

Megismerkedhetünk az Öreg-tó nemzetközi jelentőségű területével és természeti értékeivel. Időjárásfüggő program! ☼ ingyenes

☛ Bátky Gellért, +36 30 583 8636, batky.gellert@dinpig.hu

Február 11., szombat 9.00-12.00, Királyrét

Madárgyűrűzés Királyréten

Madárgyűrűzéssel egybekötött ismerkedés a madarakkal a királyréti etetőnél. ☼ 1000, 600 és 400 Ft/fő

☛ Sevcsik András +36 30 238 0063, sevcsik.andras@dinpig.hu

Február 11., szombat 9.00-12.00, Dinnyés

Madárvendégség Dinnyésen

Hányféleképpen etethetjük a madarakat? Madárgyűrűzés az etetőnél.

☼ 1500 és 750 Ft/fő ☛ Fenyvesi László, +36 30 663 4630

Február 18., szombat 11.00-13.00, 14.00-16.00, Királyrét

Családi nap Királyréten – Tél vége? Tavasz kezdete?

Még a tél az úr vagy már kezdődik a tavasz?

Ennek járunk utána rövid erdei sétánk keretében.

☼ 2000 Ft/család (amely a kiállítás belépődíját is tartalmazza)

☛ Takáts Margit, +36 27 585 625, kiralyret@dinpig.hu

Február 19., vasárnap 11.00-15.00, Nagykovács

Hóvirágok a Nagy-Kopaszon

Kikeleti séta az erdőben, a tél végén ébredő természetben, ahol egy kis szerencsével hóvirágokat is csodálhatunk. ☼ 1500 és 750 Ft/fő

☛ Becsei Katalin, +36 30 511 1802, szenasok@dinpig.hu

Február 25., szombat 9.00-12.00, Dinnyés

Jégtörő Mátyás hollói

Ragadozómadár-megfigyelés Mátyás király hajdani birtokán.

☼ 1500 és 750 Ft/fő ☛ Fenyvesi László, +36 30 663 4630

☼ Részvételi díj (sorban: teljes árú, kedvezményes és csoportos/családi)
☛ Kapcsolat, bejelentkezés

További információ:

www.dunaiopoly.hu

A programok változtatásának jogát fenntartjuk.

Március

Március 1-31., Farnos Békamentés Farnoson

Előzetes bejelentkezés szükséges! Csatlakozni lehet csoportoknak és egyéni érdeklődőknek egyaránt. 🌸 ingyenes

☞ Németh András, +36 30 236 8351, nemeth.andras@dinpig.hu
www.facebook.com/FarosiBekamentok

Március 4., szombat 17.00-21.00, Vértes

A nagy Androméda-köd – Extragalaxis szabad szemmel

Csillagász szakember segítségével megismerkedhetünk a főbb csillagképekkel, a megfigyelhető égi jelenségekkel és tiszta időben az állatövi fényben is gyönyörködhetünk. 🌸 2000 és 1000 Ft/fő

☞ Klébert Antal, + 36 70 330 3854

Március 7., kedd 9.00-12.00, Dinnyés

Madárroptetés és fészekrakás a kócsagok birodalmában

Az első tavaszi madárvendégek megfigyelése, gyűrzése.

A nemes kócsag fészkelésének kezdete.

🌸 1500 és 750 Ft/fő ☞ Fenyvesi László, +36 30 663 4630

Március 11. – április 9. (időjárásfüggő program)

Békamentés Tardos, Tarján és Tata külterületén

A békaterelők építése előreláthatólag március 6-án lesz.

Előzetes bejelentkezés szükséges, igény esetén csoportoknak szakvezetést biztosítunk! 🌸 ingyenes

☞ Csonka Péter, +36 30 663 4659

Március 11., szombat 9.00-15.00, Farnos

Békamentő-Gólyaváró Családi Nap

Ha március, akkor farmosi békamentés! Programunk 9 óraker békamentéssel veszi kezdetét, előzetes jelentkezésüket megköszönjük!

🌸 a rendezvényre a belépés ingyenes, de egyes programok a helyszínen megvásárolható támogatójeggyel vehetők igénybe.

☞ Németh András, +36 30 236 8351, nemeth.andras@dinpig.hu

Március 16., csütörtök 11.00-13.00, 13.00-15.00,

Szemlő-hegyi-barlang

Barlangolás – Föld alatti világ a főváros alatt

Barlangi túra, interaktív kiállítás és barlang feletti tanösvény vezetéssel. Előzetes bejelentkezés szükséges! 🌸 1400 Ft/fő

☞ +36 1 325 6001, szemlohegy@dinpig.hu

Március 17-19., péntektől vasárnapig, 11.00-12.00, 13.00-14.00, Budapest

Lila bundások a Sas-hegyen

Márciusban kezdi el bontani szirmait a tavasz egyik legszebb vadvirága, a leánykökösör. 🌸 1100, 850 és 700 Ft/fő

☞ Kremnicsán János, +36 30 408 4370, sashegy@dinpig.hu

Március 18., szombat 18.00-21.00, Tatabánya

Harcosok az alkonyi égen

Naplemente után a csillagos égbolt megfigyelése Európa egyik legkisebb fényszennyezésű területén, csillagász szakember segítségével.

🌸 2000 és 1000 Ft/fő ☞ Czumpf Attila, +36 30 663 4651

Március 18-19., szombat-vasárnap 11.00-14.00, Királyrét

Hóvirágok Királyréten

„Hóvirágszámolás” túrával hangolódunk rá a tavaszra.

🌸 1500 és 750 Ft/fő ☞ Sevcsik András +36 30 238 0063, +36 27 585 625, sevcsik.andras@dinpig.hu

Március 18 és 25., szombat 10.00-14.00, Ócsa

Víz Világnapja – A lápi ember nyomában

Gumicsizmas túra a Víz Világnapja alkalmából az égeres láperdőknél és lápréteken. A túra 12 éves kortól ajánlott. Gumicsizma viselése kötelező! 🌸 2000 és 1000 Ft/fő ☞ Verbőczy Gyuláné, Erika,

+36 30 494 3368, ocsaitajhaz@dinpig.hu

Március 22., szerda 10.00-16.00, Pilisszentiván

Víz Világnapja – Az ezerarcú víz (iskoláknak, óvodáknak)

Kik laknak a vízben? Játékos kísérletek, vízvizsgálat, madárgyűrzés. Előzetes bejelentkezés szükséges! 🌸 400 Ft/fő

☞ Becsei Katalin, +36 30 511 1802, szenasok@dinpig.hu

Március 25., szombat 11.00-13.00, 14.00-16.00, Királyrét

Családi nap Királyréten – Rügyfakadás, ébred a természet

A tavaszi erdő titkait fűrkésszük családi körben.

Mit mesél a tavaszi erdő?

🌸 2000 Ft/család (amely a kiállítás belépődíját is tartalmazza)

☞ Takáts Margit, +36 27 585 625, kiralyret@dinpig.hu

Március 25., szombat 11.00-15.00, Ipolytölgyes

Hódok nyomában I.

Túránk során megtekintünk egy grandiózus „duzzasztómű-rendszert”, melyet hódok építettek. 🌸 2000 és 1000 Ft/fő

☞ Sevcsik András +36 30 238 0063, +36 27 585 625, sevcsik.andras@dinpig.hu

Március 31., péntek 10.00-15.00, Dinnyés

Nyitnikék – Tavasznyitó nap Dinnyésen (iskoláknak, óvodáknak)

Természetismereti programok iskoláknak és óvodáknak. Előzetes bejelentkezés szükséges! 🌸 400 Ft/fő

☞ Előd Réka, +36 30 690 8632, elodr@dinpi.hu

Szelényi Balázs

rétisas koordinátorral

Mit csinál pontosan egy rétisas-fajvédelmi koordinátor?

Mindenki mást. Jelenleg a magyarországi rétisas védelem koordinációja nem kap finanszírozást sem uniós, sem hazai forrásból. Ezért aki éppen betölti a koordinátori posztot, annak valami egyéb munka mellett kell végeznie a teendőket. Az elődöm, Horváth Zoltán – akinek a nevét itt mindenképp meg kell említeni, mert nagyon nagy munkát végzett – tájegységvezető a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságán. Én Budapesten a Herman Ottó Intézetben dolgozom. Munkám nagyrészt irodai jellegű. Összegyűjtöm a terepi emberek rétisas költséssel kapcsolatos adatait, adatbázisba viszem, térképen ábrázolom azokat. Időről időre azért ki tudok szakadni az irodából, például a téli sas számlálásra vagy a költési időszak vége felé gyűrzésre.

Milyen gyakorlati természetvédelmi munkát végeznek a szakemberek a faj védelmében?

A napi munkájukat terepen végző kollégáknak (akik közül sokan nemzeti parkoknál dolgoznak, mások pedig önkéntesek) az évből legalább nyolc hónapon át rendszeresen figyelniük kell a rétisast. Hazánkban ez a madár már november végétől tatarozhatja, őrizheti a fészket. Tojásait tél vége előtt, extrém esetben akár már decemberben lerakja. A fiókák július közepéig a fészkekben vagy közvetlen közelében tartózkodnak. Fontos, hogy ebben a tágan értelmezett költési időszakban a fészkek néhány száz méteres körzete tökéletes háborítatlanságot élvezzen. A sikeres rétisas védelmi munka kulcsa a fészkek felderítése és a zavartalanság ellenőrzése.

Miért fontos a faj védelme, ha az általános kép szerint a populáció növekvő tendenciát mutat?

A rétisas az elterjedési terület egészét tekintve nem ritka faj. Élőhelyének állapotára és az emberi zavarásra azonban igen érzékeny. Magyarországi költőállománya egyszer már a kihalás közelébe sodródott. Az 1990-es évektől kezdődő lassú felfutása nem utolsó sorban a védelmi munkának köszönhető.

Mivel táplálkozik és hol építi a fészket ez a nagytermetű ragadozó madár?

Folyók, mocsarak, halastavak, csatornák környékét kedveli, hagyományosan természetes állapotú, öreg erdőkben fészkel. Költése újabban megfigyelhető alföldi környezetben ültetvényszerű erdőkben, kis facsoportokon, magányos fákban is. Táplálékát főként halak, mocsári teknős, vízimadarak teszik ki, de dögevő hajlama miatt étrendje ennél sokkal gazdagabb.

Mit tehetnek az olvasók, ha mérgezett vagy áramütött ragadozó madarat találnak?

Mindkét esetben lépjenek kapcsolatba a területileg illetékes Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrével. Mérgezés gyanúja esetén – bűncselekményről beszélünk (!) – hívják a rendőrséget és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 20/251-44-04-es forródrótját is.

A DUNA ÁRTEREINEK VÉDELME

Liánokkal átszőtt, égig érő fák, görcsösen csavarodó fatörzsek, sűrű, áthatolhatatlan aljnövényzet és végtelenül változatos madárének. Nem trópusi őserdőben vagyunk, hanem Budapest területén, egy közel érintetlenül megmaradt ártéri erdőben, a Háros-szigeten.

Buda és Pest térrajza
Mikoviny Sámuel
1737. évi térképén

A változást tovább erősítette a rohamosan fejlődő mezőgazdaság és az intenzív erdőgazdálkodás, aminek következtében folyókanyarulatokat vágtak át és vízelvezető csatornákat építettek ki az ártéri földeken. A folyótól elbitorolt területeket hamar művelés alá vonták, a levágott folyószakaszok pedig pangó vizes holtágakká váltak. Érdeemes megemlíteni, hogy egykor a Nagykörút nyomvonalán folyt a Duna egyik mellékága.

Az elmúlt kétszáz évben a Duna vizes élőhelyei az emberi tevékenység következtében merőben megváltoztak: vízerőművek, árvízvédelmi védőgátak és új, mesterséges folyómedrek épültek. A folyó azokon a szakaszokon, ahol kevésbé szabályozták, önálló életet élhet, itt zátonyok és leszakadó partfalak épülnek és szűnnek meg, ami sok élőlény alapvető életfeltételét jelenti. Ezek közé tartozik a **kis lile**, amely a dinamikus változó folyómederben képződő kavicsos szigetekre rakja tojásait. Az elmúlt években a Duna menti nemzeti parkok munkatársai feltérképezték az előfordulását a teljes Duna mentén és 218 fészkelőhelyet találtak. Ezeket térképen ábrázolva kirajzolódik, hogy a kis lile csak ott tud fészkelni, ahol a vízjárást nem változtatják meg a Dunán épült vízierőművek.

kis lile

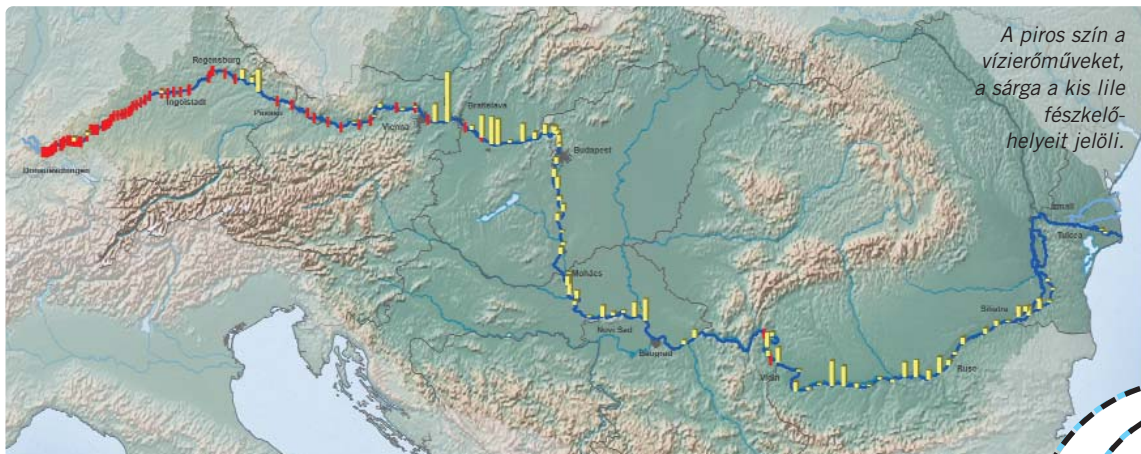
A pályázat alapadatai

Cím: A Duna ártéri élőhelyeinek helyreállítása és kezelése

Forrás: LIFE+

Partnerek:
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság és a BROZ pozsonyi civil szervezet

Teljes költségvetés:
5 999 420 euró

Sajnos mára Európa második leghosszabb folyama elvesztette természeti értékeinek jelentős részét, kiváltképpen azokat az élőlénytársulásokat, amelyek folyamatos vízfolyástól vagy időszakosan változó vízszinttől függtek. Átalakulásukhoz hozzájárulnak azok a távoli vidékekről behurcolt növényfajok is, amelyek leginkább épp az ártereket veszélyeztetik. Az egykori varázslatos világot ma már csak néhány természetvédelmi terület őrzi, de ezek hosszú távú fennmaradásához nélkülözhetetlen a korábbi vízjárás visszaállítása és az inváziós fajok visszaszorítása.

2015-ben pályázatot nyertünk, aminek célja, hogy a Duna szlovák és magyar oldalán javítsa a korábbi holtágak vízjárását, megfelelően kezelje a megritkult ártéri gyepterületeket és növelje az ártéri erdők fajgazdagságát. A hatéves projekt célja továbbá, hogy az ártéri élőhelytípusokat, fajokat és az általuk nyújtott ökoszisztéma-szolgáltatásokat az érdeklődők szélesebb körben is megismerhessék. Ennek érdekében interaktív kiállítás készül, szakvezetési kenutúrákat szervezünk, és évente megrendezzük a Dömösi Zöld Forgatag elnevezésű családi napot.

Fontos célja még a pályázatnak, hogy őshonos fajok létrehozásával segítse a helyreállított területek újraerdősítését. Egyes területeken még a védetté nyilvánítás előtti időkből maradtak fent hulladéklerakatok: ezeket a pályázat keretében felszámoljuk és ártalmatlanítjuk. A Háros-szigeten a szovjet katonák egykori tevékenysége következtében lehetnek robbanószerkezetek is, ezért gondos lőszermentesítés szükséges a területen.

A DUNA ÉS ÁRTERE JELÖLŐ FAJAI

hód

A puhafás ligeterdők, mocsárrétek és üde kaszálók sok olyan emblemikus élőlénynek adnak otthont, amelyek az Európai Unió Natura 2000 listáján is szereplő, úgynevezett jelölő fajok.

A **hód** jelenlétét gyakran elárulja a part menti fák törzsén látható jellegzetes rágásnyom. Ez a rágcsáló faj a múlt században több országban is kipusztult, manapság azonban stabil állománya van.

jégmadár

vidra

Az égszínkék **jégmadarat** gyakran láthatjuk a Duna-part közelében, sokszor egy belógó faágon ülve, ám kevesen tudják, hogy függőleges partfalakba vájja méteres költőüregét.

A rejtőzködő, éjszakai életmódot folytató **európai vidra** ragadozó emlősfajunk. Áramvonalas teste és ujjai közti úszóhártyái révén rendkívül jól úszik. Zsákmányát legtöbbször halak, kétéltűek, rákok és kagylók alkotják.

A zöldes-barnás páncélú **mocsári teknős** akár 40 cm-re is megnő. Magyarország egyetlen őshonos teknőse. A téli hideg hónapokat az iszapba fúródva vészeli át.

INVAZÍV NÖVÉNYFAJOK A DUNA MENTÉN

Egy friss felmérés azt az eredményt hozta, hogy a hivatásos természetvédők szerint a magyarországi védett területekre a legnagyobb veszélyt az őzönfajok terjedése jelenti, megelőzve az élőhelyek eltűnését, a hulladéklerakást és a tömegturizmust.

Őzönnövényeknek (más szóval inváziós növényeknek) azokat a távoli kontinensekről idekerült fajokat nevezzük, amelyek a természetes növényzet képét, jellegét megváltoztatják, az őshonos fajokat kiszorítják. Többnyire Amerika felfedezése után telepítették be őket, tudatosan, valamilyen gazdasági haszon reményében. A behozott fajok egy része életünk fontos részévé vált, gondoljunk csak a burgonyára, kukoricára, paradicsomra, más fajok azonban „elszabadultak” és felmérhetetlen károkat okoznak. Jelenleg több mint 12 ezer idegen faj él Európában, s ennek 10-15 százalékát (kb. 1200-1800 faj) tekinti a szakma inváziós fajnak.

Minden invazív fajnak megvan a külön története: hogyan jutott ide, mitől ilyen sikeres. A harlekin katicát például üvegházakban engedték szabadon, mert úgy gondolták, hogy megfékezhetik vele a levéltetveket. Kiszabadulva néhány év alatt meghódította Európát, kiszorítja a hétpettyes katicát, csíp és a gyümölcsösökbe kerülve még mezőgazdasági károkat is okoz. Olyan fajok is szép számmal vannak, amelyeket véletlenül hurcolnak be (pl. konténerekben, hajókra tapadva).

Elsősorban azért lehetnek sikeresek, mert azokat az élőlényeket, amelyek féken tarthatnák őket, nem hozzuk be velük együtt. Nemcsak természetvédelmi, hanem gazdasági és egészségügyi károkat is okoznak – ezt nem kell azoknak magyarázni, akik parlagfü-allergiában szenvednek.

Az árterek a leginkább veszélyeztetett élőhelyek közé számítanak. A folyók szállítják az idegenhonos növényi magvakat, így a part menti régiók folyamatos ostrom alatt állnak. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság területén az ártereket veszélyeztető legfőbb fajok a **zöld juhar**, a **gyalogakác**, az amerikai kőrís, a **süntök** és a japán keserűfű.

Sokszor nagyon nehéz védekezni ellenük. Ha a zöld juhart vagy a japán keserűfűvet kivágjuk, rövideken kétszer annyi sarjad helyette. Az a legeredményesebb, ha vegyszerrel kezeljük őket, de természetesen élővizek közelében, a Duna árterén ez a módszer csak nagy körültekintéssel alkalmazható. A környezetre a legkisebb veszélyt az jelenti, ha a törzseket megfúrják és a lyukakba kis mennyiségű vegyszert injekcióznak, majd a lyukakat lezárják, ez azonban csak akkor végezhető, ha a mechanikus kiirtás nem vezet eredményre. Mindenképpen fontos, hogy az eltávolított őzönnövények helyére őshonos fajokat – fűz- és nyárfákat, kocsányos tölgyeket – telepítsünk, mert egyébként gyorsan visszafoglalják a területet.

Árva Márton, projektvezető

gyalogakác

süntök

zöld juhar

A DUNA-PART ÓRIÁSAI

A fekete nyár védelme

Phaethón, Hélios napisten fia, isteni származását bizonygatva megkísérelte apja lángoló szekerét hajtani. Bár apja előzetesen figyelmeztette, hogy rajta kívül senki sem képes uralkodni a tüzes lovakon, Phaethón mégis nekiindult. Az irányíthatatlan szeker az egész Földet felperzselte volna, ha Zeus közbe nem lép és egy villámmal le nem sodorja a szekeret az égről. Phaethón halálát hűgai, a Héliászok négy hónapig gyászolták keservesen. A görög isteneket megindította bánatuk és végül fekete nyárfákká változtatták őket – mondja a görög mitológia. Talán ez az oka, hogy a fekete nyárt sokáig a sötét erőkkel társították. Később azonban javult a megítélése, rügyeinek kivonatát gyógyszerként használták és a fát utak mentén ültették. Napjainkra Európában mindenütt veszélyeztetett fajfajnak tekintik.

Virágai sokszor már márciusban megjelennek. Rügypikkelyeinek gyantás-enyves váladékából készítik a méhek a gyógyhatású propoliszt. Óshonos Európa mérsékeltövi részén, Közép-Ázsiában és Észak-Afrikában. Magyarországon, az Alföldön sok helyen ültették. Mélyre hatoló gyökerei miatt jól tűri az időszakos szárazságot és áradásokat, de a folyamatos, pangó vízborítást nem. Faanyaga jól faragható, ugyanakkor ellenálló: gyakran használják kerítésekhez, állványzatokhoz, a csomoros törzsekből pedig különleges bútorok és hangszerak készülhetnek.

HAZAI NYÁR FAJOK

Magyarországon négy őshonos nyár fajt különböztetünk meg, melyek felismerését elnevezésük is segíti.

Fehér nyár: nevéhez híven törzse és leveleinek fonáka is fehér. Kérgének rombusz alakú sötét foltok adnak jellegzetes mintázatot. Levelei hátoldalát bársonyos tapintású hófehér nemezzsőrök borítják.

Rezgőnyár: levelei a legkisebb szellőre is rezegnek. Ennek oka, hogy levélnyele lapos és nagyon hosszú, általában a levéllemeznél is hosszabb.

Szürke nyár: az előző kettő kereszteződésével jön létre, kerekded leveleinek fonáka szürkésen molyhos.

Fekete nyár: neve arra utal, hogy kérge idős korban feketésszürke színű. Ismerkedjünk meg vele kicsit részletesebben! A fekete nyár különleges megjelenésű, harminc-negyven méter magasra növő, felálló koronájú fafaj. Ártéri puhafás ligeterdeinkben gyakran találkozhatunk vele. Kérge az idősebb példányoknál mélyen berepedező, hálózatos. A tönkön az alvórügyek burjánzása jellegzetes kinövéseket, úgynevezett csomorokat képezhet. Levelei deltoid vagy háromszög alakúak, nyelük nagyjából 5-8 centiméter hosszú.

VESZÉLYBEN A FEKETE NYÁR

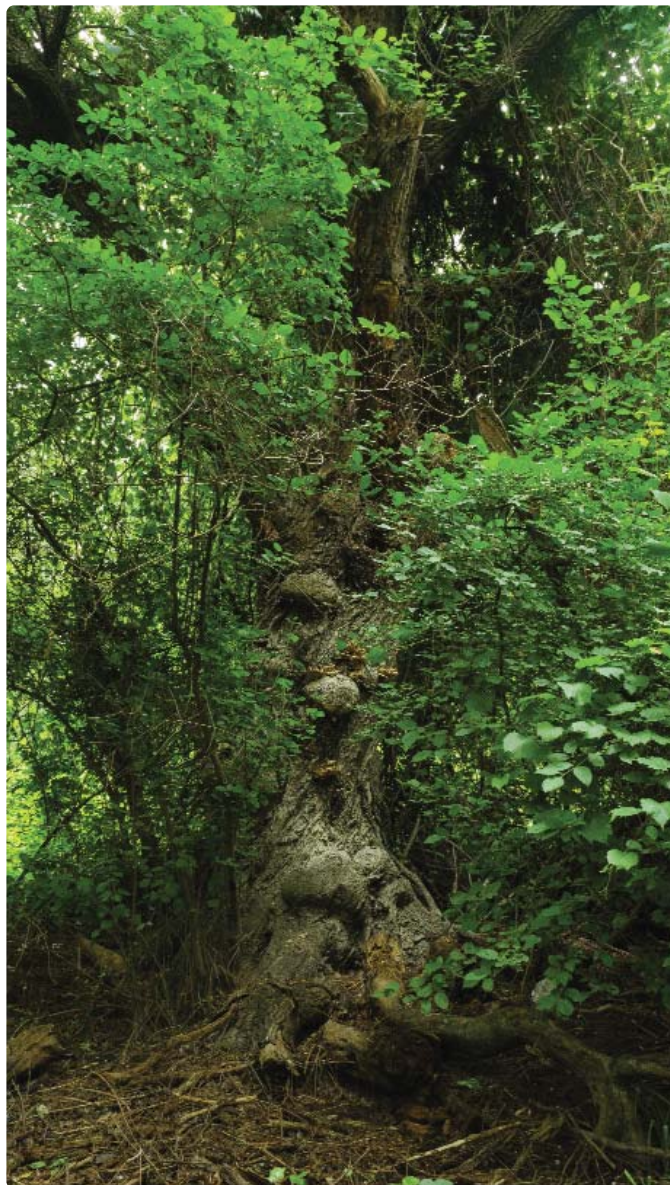
A fekete nyár az elterjedési területén belül szinte mindenhol veszélyeztetettnek számít. Megritkulásának okai között szerepel a mesterséges folyószabályozás, amelynek során számos ártéri élőhelyről eltűnt, de a nemes nyár fajokkal történt kereszteződése (hibridizációja) is sokat rontott a helyzetén, s tovább gyérült az eredeti törzsalak változatossága. Bár a hibrid- és a törzsalak biztos elkülönítéséhez DNS-vizsgálat szükséges, számos olyan jellegzetesség ismert, amelynek alapján gyanakodhatunk, hogy valódi fekete nyárfával van dolgunk:

- jellegzetes csomoroság a törzsön
- levelek háromszög-ék alakúak
- fagyönggyel (*Viscum album*) szembeni ellenálló képesség
- hajtások keresztmetszete kör alakú vékony epidermisszel
- a mirigyszemölcsök hiányoznak a levélnyel találkozásánál
- 100 évesnél vélhetően idősebb faegyed (ez még nem kereszteződhetett nemesnyárral)

MIT TESZÜNK A FEKETE NYÁR VÉDELMEÉRT?

A fekete nyár hosszú távú fennmaradása érdekében aktív természetvédelmi beavatkozás szükséges. A Duna menti nemzeti parkok összefogásával az elmúlt években megtörtént a folyó mentén az ismert fekete nyár egyedek feltérképezése, genetikai azonosítása és szaporító vesszők vagy magok gyűjtése. Fontos feljegyezni a fekete nyár törzsalakon belül az egyedi külalakbéli változatosságot is. Ezek az alapvető vizsgálatok azért is lényegesek, mert nem kizárt, hogy némelyik utolsó matuzsálemszerű faóriás olyan egyedi fajtajelleggel rendelkezik (kiváló növekedési ráta, rendkívüli módon csomorosodó tönk), amely aktív beavatkozás híján mindörökké elveszne.

A faj jó sarjadó képességének köszönhetően a szaporítás legtöbbször vegetatív úton történik. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság a Rácalmási-szigeten hoz létre olyan anyatelepet, ahol szaporítóanyagot állítunk elő.

A hitelesített forrásból származó dugványok így már szakszerűen felhasználhatóak erdészeti és természetvédelmi célra is. A Hárószigeten a korábbi katonai tevékenységből származó hulladék eltávolítása és özönnövények kiirtása után üres területek keletkeznek, amiket ezekkel a fekete nyár csemetékkel erdősítünk be.

Árvay Márton, projektvezető

FELBUKKANT NÁLUNK A TAVI DENEVÉR

Ritka és fokozott természetvédelmi oltalom alatt álló denevérfajunk a tavi denevér (*Myotis dasycneme*).

Hegyvidéki területeken és az Alföld sík vidékén egyaránt előfordul. Ritkasága miatt csak elvétve kerül a denevérkutatók szeme elé. Detektoros megfigyelésekből tudjuk, hogy előfordul a Duna és a Ráckevei-Duna partját szegélyező ártéri ligeterdőkben, a szigetek ártéri társulásaiban. Detektorral már a Gerecse-hegységben is észlelték a faj lokalizációs hangjait. A Pilis-Visegrádi-hegység területén és a Kelet-Bakonyban pedig az elmúlt években függönyhálók segítségével be is fogták a faj egyedeit.

A faj szülőkolóniái a nyári szálláshelyeken előfordulhatnak épületekben, pl.: kastély- vagy templompadlásokon, falrepedésekben, de akár lapos tetők bádogborítása alatt is. Eredetileg erdei faj, így a nyár folyamán a „klasszikus” élőhelyeken, ártéri erdők odvas öreg fáinak belső üreg rendszerében, vagy lábán száradt, álló holtfák leváló fakérge alatt szintén lehet szülőkolóniákat találni. Igazgatóságunk védett területeire a Duna mentén ezek az élőhelyek jellemzőek. A magányos állatok és a párzási időszakban összeálló párok elkülönülnek épületeken belül is, de akár hidak tartószerkezetében, természetes faodvakban és mesterséges „postaláda” denevérodvakban is megtalálhatjuk őket. A télre összeálló telelőkolóniák (más fajokkal keveredve) elhagyott, régi bányajáratokat, barlangokat és pincéket használnak telelőhelynek.

A faj egyedei, ahogyan a neve is utal rá, előszeretettel választják a vizes élőhelyeket. Folyók, csendes holtágak, tavak, kistavak, nagyobb dagonyázó helyek környezete is szóba jöhet, mint táplálkozó hely és a szülőkolóniák nyári szálláshelye. Nádasok térségét, üde mezőket és erdőszegélyeket is használnak vadászterületnek, de talán kisebb intenzitással, mint a vízi denevérek (*Myotis daubentonii*). Vadászni a vízi denevérhez hasonló módon vadásznak. A röpte a vízi denevérenél egyenesebb szakaszokból áll, valamivel gyorsabb és magasabb is, mint a kisebb testű rokon fajé. A hátsó lábával, illetve a farokvitorlájával fogja el a vizek felett repülő rovarokat. Közvetlenül a vizek felszínéről is szed fel vízi rovarokat, szúnyog- és árvaszúnyog-lárvákat, de apró rákokat is. A molyokból, szenderekből és bogarokból álló zsákmányát többnyire a nedves mezők és erdőszegélyek térségében gyűjti be.

A faj fenyegetettségét a magyarországi fokozott természetvédelmi oltalom kívül nemzetközi védettségi szintek is jelzik. 2013 óta szerepel az IUCN Vörös Listáján, 2007 óta pedig az Európai Unió Vörös Listáján, és egyúttal Natura 2000 faj is. A veszélyeztető tényezőknél széles a köre. Megemlíthetjük itt a denevérvédelmi szempontból hátrányos tetőfelújításokat, a mérgező és a denevérekre gyakran letális fakonzerváló szerek, a mezőgazdasági vegyszerek és peszticidek használatát, mert ezek folyamatosan mérgezik az állatok táplálékbázisát. (Gondoljunk csak egy-egy Duna menti település nyári szúnyogirtási tevékenységére!) A faj sérülékenységét tovább fokozza, hogy nagyon szigetszerűen fordul elő, és populációi kicsik.

Mindenképp öröndetes az a tény, hogy az elmúlt években a faj megjelent Igazgatóságunk működési területén. Vélhetőleg a Duna folyam mentén északi irányba terjed felfelé. Az ártéri élőhelyek fokozottabb védelme, az élőhelyek helyreállítása, és az özönnyvények visszaszorítása feltehetően elősegíti ennek az értékes denevérfajunknak a terjedését.

dr. Hegyi Zoltán
Pesti-Sík TE.

Dunamenti Őrkerület

Forrás: Christian Dietz and Andreas Kiefer:
Bats of Britain and Europe

2016. szeptember 29-én a kecskekői robbanószer-raktárban találtunk egy pihenő példányt.

SAS-HEGY BARÁT KERTEK

A 2008-ban megújult Sas-hegyi tanösvényen és látogatóközpontban igyekszünk bemutatni mindazokat a ritka természeti értékeket, melyeket itt, fővárosunk közepén még megtalálhatunk. Intenzív jelenlétünknek és az irányított látogatási rendnek köszönhetően a különösen érzékeny sziklagyepek mentesülnek az igen súlyos taposási károktól, de nem csupán ez jelent veszélyt az itt őshonos fajokra.

A felújítással szinte egyidejűleg kezdődtek meg és most is folynak azok az élőhely-kezelési munkálatok, melyek során próbáljuk visszaszorítani az agresszíven terjeszkedő idegenhonos fajokat. Ezek közül a legnagyobb gondot az orgona jelenti, amely a közismert és híres sas-hegyi szőlőkultúra révén a hegylábi részeken már korábban is jelen volt, de az idők során a felsőbb régiókban is terjeszkedni kezdett. Az egykori szőlőparcellákat mára beépítették, és a felépült házak körül díszkerteket is kialakítottak. A kertés házaspár napjainkra szinte teljesen körbeölelte a védett természeti területet. Hiányzik a védőzóna, ami ezt a szigetszerű élőhelyet megóvná a betolakodó fajtától. A kertekbe telepített dísznövények túlnyomó részt nem őshonos fajok, közülük több agresszívan kiszorítja az itt évezredek alatt kialakult, természetes növényzetet. Ha nem végeznénk el folyamatosan élőhely-kezelési munkáinkat, előbb-utóbb néhány kerti dísznövény venné át az uralmat az itt élő őshonos fajok felett. Néhány ritka faj valószínűleg el is tűnne.

2014-ben Újbuda Önkormányzatával közösen meghirdettük a „Sas-hegy Barát Kert” pályázatot, mely a környékbeli lakosokat arra buzdítja, hogy okos kertészkedéssel, az idegenhonos és az invazív fajok visszaszorításával, őshonos cserjék ültetésével legyenek a Budai Sas-hegy Természetvédelmi Terület barátai. Mi, a Természetvédelmi Terület dolgozói szívesen nyújtunk szakmai segítséget, tanácsokat egy-egy ilyen kertfelújítás során.

A lakosság eddigi visszajelzései alapján elmondható, hogy a védett természeti terület lábánál élő emberek valóban magukénak érzik a program üzenetét. Egyre több helyi kerttulajdonos érdeklődik, hogy milyen őshonos növényekkel tudná pótolni, vagy helyettesíteni a korábban ültetett dísznövényeit. Az egyre közkedveltebb program további népszerűsítése mellett a munkánk egyfajta „szemléletformáló” szerepet is kapott, s ennek köszönhetően nemcsak a kertek, de az emberek is Sas-hegy barátok lettek.

Az idei évben már három olyan kert akad, amelyeket a bírálókat során alkalmasnak találtunk a cím elnyerésére: nekik ünnepélyes keretek között fogjuk átadni az elismerő „Sas-hegy Barát Kert” táblát.

*Kremnicsán János,
látogatóközpont-vezető, Sas-hegyi Látogatóközpont*

OKOSTOJÁS

Párosítsd össze a madárfajokat a hozzájuk tartozó tojásokkal!

Kövessd a vonalakat, hogy megtaláld, melyik madárhoz melyik tojás tartozik, s három madárnál (uráli bagoly, énekes rigó, holló) rajzold be te a tojások útvonálát!

ERDEI PINTY

ÖRVÖS LÉGYKAPÓ

SZAJKÓ

NYAKTEKERCS

FEKETE GÓLYA

VÖRÖSBEGY

SÁRGARIGÓ

ÉNEKES RIGÓ

VÁNDORSÓLYOM

URÁLI BAGOLY

HOLLÓ

FEHÉRHÁTÚ FAKOPÁNC

A megoldásokat küldd el e-mailben, neved és címed pontos feltüntetésével!

E-mail címünk: lichterk@dinpi.hu.

Beküldési határidő: 2017. március 31.

Előző számunk rejtvényének helyes megfejtése:

Keresztrejtvény: pókháló

Nemzeti Parkok: 1. Fertő-Hanság NP, 2. Órségi NP,

3. Balaton-felvidéki NP, 4. Duna-Dráva NP,

5. Duna-Ipoly NP, 6. Kiskunsági NP, 7. Aggteleki NP,

8. Bükk NP, 9. Hortobágyi NP, 10. Körös-Maros NP.

KERESSE A CINCÉRES TERMÉKEKET!

Lepje meg családtagjait, barátait vagy akár saját magát egy igazi cincéres ajándékkal! Zöld Boltunkban (Budapest XII., Költő utca 21.) és bemutatóhelyeinken személyesen veheti kézhez a legújabb nemzeti parkos szuveníreket. A teljes kínálatunkért és a rendelési információkért látogasson el weboldalunkra!

FRANCIA KÁRTYA

Nemzeti parkunk növényeit, lepkéit és védett madarait bemutató francia kártyacsomagok Zsoldos Márton és Kókay Szabolcs művészi festményeivel.

Gyártó: PIATNIK. Ár: 1100 Ft; két csomag ára: 2 000 Ft.

Hiúz Ház - Erdei Iskola és Látogatóközpont Királyréten

Minősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben

Cím: 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Telefon: 06 27 585 625, 06 30 238 0063

E-mail: kiralyret@dinpig.hu, sevcsik.andras@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénás-hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás és a Sisakvirág tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

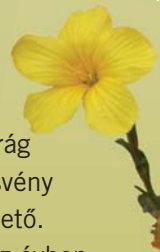
Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörcsin Ház

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsa-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614, 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: minden nap, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig. Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: 2017. március 1-től november 5-ig, keddtől vasárnapig, 10–18 óráig, hétfőn zárva.

Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, hétköznap igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Háza

Látogatható: 2017. február 1-től november 26-ig

K-Szo 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczy Gyuláné, Erika 06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

